

Antonín Kůrka, Milan Řezáč, Rudolf Macek a Jan Dolanský: Pavouci České republiky

Pavouci jsou v České republice velmi populární skupinou. Tomu nasvědčuje i velký zájem o knihy s pavoučí tematikou, jakými byly např. tituly *V říši pavouků* (Vesmír, Praha 1938 a Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1973), *Naši pavouci* (Academia, Praha 1998 a 2001) či dnes již prakticky nesehnatelná encyklopedie Pavoukovci a další bezobratlí (Knižní klub, Praha 2003). Nyní držíme v rukou další publikaci doplňující tuto řadu – *Pavouci České republiky*. Autorský kolektiv tvoří dva vynikající znalci (nejen) českých pavouků, vědec světové úrovně a profesionální fotograf, což samo o sobě je již příslibem kvality. Během čtyř let příprav vznikl ambiciózní projekt podat komplexní dílo zahrnující bionomii, ale zejména atlas všech u nás žijících druhů pavouků, doplněný o fotografie téměř ke všem z nich.

Knihla je rozdělena na obecnou a systematickou část. V obecné části se čtenář na 64 stranách seznámí s morfologií a biologií pavouků. Morfologie zahrnuje popis stavby těla a jednotlivých tělních soustav. Další kapitoly se věnují jedu a tomu, co dělá z pavouků pavouky, tedy snovacímu aparátu a použití pavučinových vláken. Vše je doplněno originálními ilustracemi a dosud nepublikovanými fotografiemi. Další kapitola pojednává o etologii těchto bezobratlých – od rozmnožování přes způsob pohybu až po metody lovu kořisti. Autoři neopomenuli ani to, jak důmyslně se pavouci brání svým nepřátelům. Následuje kapitola o ekologii pavouků a jejich bioindikčním významu pro posouzení hodnoty ekosystémů. Součástí knihy je i seznam ohrožených biotopů a druhů pavouků, kteří na nich žijí. Navíc u každého druhu najdeme v atlasu stupeň ohrožení, a to podle aktualizovaného Červeného seznamu (Řezáč a kol. 2015). Závěrečná praktická kapitola věnující se metodice sběru a determinaci pavouků obsahuje klíč k určování do čeledí. Nutno podotknout, že tento klíč používá jiné znaky než dosavadní české klíče, a je pouze otázkou blízké budoucnosti, nakolik se toto odlišné pojetí osvědčí.

Informace uvedené v celé obecné části jdou poměrně do hloubky, jsou psány erudovaně a reflektují výsledky nejnovějších výzkumů. Přitom je tato část velmi čtivá a oživená neobvyklými názvy podkapitol (např. Pavoučí kámasútra). Podány jsou vždy pouze relevantní údaje, takže čtenář se nenudí prokousáváním se méně podstatnými informacemi. Celou obecnou část mohou vřele doporučit nejen jako poučavé čtení pro zájemce z řad laické veřejnosti, ale i vhodný učební text pro vysokoškolské studenty zoologie bezobratlých a arachnologie.

Těžiště celého atlasu tvoří jeho systematická část. Po stručném úvodu seznamu jícím s postavením pavouků v zoologickém systému a přehledovém vyobrazení

1 Mysmena Jobova (*Mysmenella jobi*), samice odchycená P. Kasalem r. 1973 na Slapech – první nález v České republice. Ze sbírky Národního muzea v Praze
2 Samec běžníka drmového (*Ozyptila rauda*) nalezený Z. Majkusem r. 1988 na hutnické haldě v Ostravě-Hrabůvce. Sběrka PřF UK v Praze. Snímky P. Dolejše

typických zástupců všech našich 39 čeledí následují vlastní popisy jednotlivých čeledí, rodů a druhů u nás se vyskytujících pavouků. Uspořádání čeledí vychází z tradičního a zažitého systému. Každá čeleď (kromě nedávno stanovené *Phrurolithidae*, pro kterou zde bylo navrženo výstižné a zvukomalebné české jméno braběnčikoviti) je charakterizovaná morfologicky i základními údaji o biologii jejich zástupců. Samozřejmě nechybí zmínka o počtu druhů a jejich rozšíření u nás. Druhy jsou v rámci rodů řazeny abecedně, pojmenovány latinsky i česky a stručně morfologicky charakterizovány. Osobně jsem byl svědkem mravenčí práce, kdy autoři na skutečných sbírkových exemplářích ověřovali správnost často sporných morfologických údajů z různých literárních pramenů. Obdobně byla ověřována rovněž délka pavoučího těla (mnohé publikace totiž udávají jen délku hlavohrudí, kdežto jiné délku celého těla). Dále zde najdeme nejzajímavější aspekty biologie a ekologie každého druhu a dobu výskytu dospělých jedinců. Tu autoři také kontrolovali a sjednocovali, protože v některých pracích je tím méně celé období výskytu dospělců (i neaktivních, např. při zimování), kdežto v jiných se za tuto dobu považuje jen období roz-

množování, kdy dospělci dosahují nejvyšší aktivity a je největší pravděpodobnost se s nimi setkat. Nechybí ani údaje o rozšíření druhu ve světě a u nás.

Atlas je zpracován neaktuálněji, jak to bylo možné. Zachycuje všechny druhy vyskytující se na našem území, druhy, které u nás byly objeveny po redakční uzávěrce, najdeme v dodatku. V některých případech dokonce atlas „předběhl svou dobu“ – autoři do něj zařadili i druhy, o nichž se vědecké publikace teprve chystají. Arachnologie ale představuje velice dynamický obor, a tak po odeslání atlasu do tisku došlo již k několika změnám, např. křížák mostní (*Larinioides scolopetarius*, str. 148) se nyní latinsky jmenuje *L. sericatus*, některé příčnatky rodu *Hahnia* (str. 358) byly přerazeny do jiných rodů a stepník pálavský, na str. 112 uvedený pod provizorním jménem *Eresus* cf. *illustris*, byl popsán jako nový druh pro vědu *E. hermani*.

Velmi cenné jsou kvalitní fotografie živých jedinců drtivě většiny našich druhů (i když kvůli jejich množství v relativně malém formátu). V celosvětovém měřítku se publikace stala zcela unikátní, protože žádný jiný stát nemá atlas se snímky téměř všech druhů pavouků žijících na jeho území. Teprve pohledem do recenzovaného díla si čtenář právě díky bohatému fotografickému materiálu uvědomí, kolika druhy jsou jednotlivě naše čeledi zastoupeny – málokoho totiž napadne, že více než třetinu druhů představují drobné, kolem 1–2 mm velké, plachetnatky a pavučenky (čeleď plachetnatkovití – *Linyphiidae*). Při listování atlasem také názorně vidíme, že je prakticky nemožné určit druh pavouka jen podle fotografie – zkusíme arachnolog do káže na základě snímku poznat něco málo přes 60 druhů, což znamená pouhých 7 % u nás žijících druhů pavouků.

Jako nedostatek knihy spatřuji nereprezentativní výběr pramenů do seznamu literatury. Seznam totiž zahrnuje z valné většiny pouze knihy, často zahraniční (navíc s několika chybami v roku vydání nebo počtu stran). Je velká škoda, že zde scházejí odborné články, z nichž autoři při psaní textu čerpalí, nebo české popularizační články snadno dostupné domácím publiku. Kde jinde by se o jejich existenci měl český čtenář dozvědět než v českém atlasu? Navíc seznam literatury zabírá jednu stránku a čtyři řádky na straně následující, takže uvedení dalších prací by bývalo bylo možné. Následují rejstříky českých a latinských jmen. Určitou nevýhodou je jejich řazení podle rodových jmen, což může komplikovat hledání druhu v případě, kdy došlo k přerazení do jiného rodu. Věcný rejstřík atlas neobsahuje.

Atraktivní fotografie, spolehlivé informace, vynikající grafika (pouze bych zvolil jinou barvu obálky) a kvalitní tisk na křídovém papíře předčily mé očekávání. Není proto divu, že se atlas Pavouci České republiky stal ihned po vydání jednou z nejprodávanějších naučných knih. I pro svůj výhodný formát jistě bude praktickou a často používanou příručkou všech milovníků přírody, studentů i profesionálních arachnologů.

**Academia, Praha 2015, 624 str.
Doporučená cena 450 Kč**